

Göç ve Belirsizlik Eşleri Kayıp Suriyeli Sığınmacı Kadınlar

Hakan Gülerce

Suriye’de devam eden iç savaş nedeniyle milyonlarca insan, hayatını kurtarmak ve daha güvenli bir yere ulaşmak için sınır ötesine göç etmiş ve yurtsuz kalmıştır. Bu göç yoğunluklu olarak Suriye’ye sınır komşusu olan ülkelere gerçekleşmiştir. Suriye’ye komşu ülkeler içinden sayıca en fazla sığınmacı alan ülke olan Türkiye’de dört milyona yakın Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların çok küçük bir bölümü geçici barınma merkezlerinde yaşamasına rağmen büyük bir kısmı Türkiye’nin çeşitli illerine dağılmışlardır. İllere özel bazı sorunlarla karşılaşsalar da sığınmacıların yaşadıkları olumsuzlukların çoğu ortaktır.

Şanlıurfa, Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı şehirler sıralamasında 2020 yılı itibarıyla 420.779 sığınmacı ile İstanbul, Gaziantep ve Hatay’dan sonra dördüncü şehir olarak ön plana çıkmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Suriyeli sığınmacılar ilk zamanlarda “geçici misafirler” olarak nitelense de iç savaşın uzamasıyla birlikte Türkiye’de bulunma süreleri değerlendirildiğinde daha uzunca bir süre veya yüksek olasılıkla temelli olarak Türkiye’de kalacakları düşünülmektedir. Bu doğrultuda sığınmacılar ve yerel halkın birlikte yaşama pratiğinin geliştirilmesine yönelik üretilecek yeni politikalar önem arz etmektedir.

Yerlerinden edilenlerin büyük bir bölümünü, göçün en kırılgan aktörleri olan kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu vaka analizinde, kadın sığınmacıların

@ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi. hakangulerce@harran.edu.tr

id <http://orcid.org/0000-0003-3601-5725>

© İlmî Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/V0001
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

ortak yaralarından biri olan kayıp yakınları sorunu, Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli bir kadın sığınmacı olan Ayşe (isim anonimleştirilmiştir) üzerinden incelenmektedir. Böylelikle sahada karşılaşılan sığınmacı kadınların tespit edilen temel zorluklarından birisinin içeriğinin belirlenmesi ve bu alanda yapılacak sonraki detaylı araştırmalar için de bir referans noktası oluşturulması hedeflenmektedir. Aynı zamanda bu vaka analizinden çıkan sonuçlar, karar alıcılar ve uyum çalışmaları için yol gösterici olacaktır.

Savaş ortamından kaçan, yakınlarından ve aile fertlerinden bazıları ölmüş insanların yeni bir toplumda yeni bir hayata ayak uydurması oldukça zordur. Zorlukların başında, sığınmacıların birçok konuda yaşadıkları belirsizlikler gelmektedir. Bu belirsizlikler, Suriyeli sığınmacılar ve yerel halklar arasında uyum içinde birlikte yaşama kültürünün gelişmesinin önündeki engellerden birisidir. Örneğin; sığınmacıların ne kadar süre Türkiye'de kalacağı belirsizdir. Fakat geçici misafir bakış açısında somutlaşan sorunun geçici olduğu algısı, kalıcı ve kapsamlı çözümlerin üretilmesini engellemektedir. Bauman (2018), bir çalışmasında Michel Agier'in (2002) "eşikte sürünme" kavramına atıf yapar. Agier'e göre sığınmacılar, "geçici ya da kalıcı olduğu asla kestirilemeyen bir 'eşikte sürünme' hâindedirler. Bir süre kalıcı olsalar bile asla tamamlanmayacak bir yolculuğa çıkmışlardır çünkü (varış ve ayrılış) istikametleri belirsizdir ve 'son ikametgâhlarına' asla ulaşamazlar. Nerede olurlarsa olsunlar, geçicilik, belirsizlik, eğretilik duygusu asla peşlerini bırakmayacaktır" (Bauman, 2018, s. 92). Buradan yola çıkarak sığınmacıların yaşadıkları belirsizlik hâlleri ile tecrübe ettikleri psikososyal problemlerin doğru orantılı olduğu ifade edilebilir. Bu da hem sığınmacı bireylerin dayanıklılığı hem de içinde bulunduğu toplumla birlikte yaşamını devam ettirebilmesiyle yakından ilişkilidir.

Bu vaka analizinde, Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacı ailelerin uyum süreci üzerine yapılan ve sonuçları henüz yayınlanmamış "Göç ve Süreçleri; Şanlıurfa'da Suriyeli Aileler Örneği" isimli araştırmanın ara bulgularından yola çıkılmıştır. Şanlıurfa'da yaşayan 12 farklı aile (anne veya baba) ile derinlemesine mülakatlar yapılan araştırmada sığınmacıların yaşadıkları sorunlar, uyum problemleri, Şanlıurfa'daki göç ağları ve sığınmacıların gelecek niyet ve beklentileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ise araştırma kapsamında kendisi ile görüşülen dört kız çocuğu annesi Ayşe'nin kayıp kocasının akıbeti ile ilgili muğlaklığın getirdiği sıkıntılara dair ifadelerine yer verilecektir. Ayşe'nin ikiz çocukları 4, diğer iki kızı ise 6 ve 8 yaşlarındadır. Ayşe, eşinin Suriye'de kaybolduğunu ifade etmektedir. Üç yıldır eşinden haber alamayan Ayşe'nin içinde bulunduğu durum, Şanlıurfa'da

kurduğu yeni yaşantısında uyum sürecini ciddi anlamda etkilemektedir. Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye’ye sığınan Ayşe’nin deneyimleri sosyal uyum bağlamında çok önemli bir toplumsal soruna işaret etmektedir. Bu vaka analizi ile eşlerini kaybeden Suriyeli sığınmacı kadınların göç çalışmalarında ve yönetsel alanda henüz kendisine çok da fazla yer bulmamış sosyal, psikolojik, hukuksal birçok boyuta sahip bu soruna dikkat çekmek hedeflenmektedir.

Türkiye’deki sığınmacı kadınların göç nedeni, ağırlıklı olarak Suriye’deki iç savaştır. Bu bağlamda çalışmada, sığınmacı Ayşe’ye Türkiye’ye neden göç ettiği sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

Savaştan dolayı Türkiye’ye göç ettim. Savaşta ben bütün ailemi (anne-baba ve kardeşlerimi) kaybettim. Eşim yaşıyor mu bilmiyorum. Bazı insanlardan öldüğünü duyuyorum. Eşimin nerede olduğu konusunda hiç bir bilgim yok. Türkiye’ye göç etme kararı aniden oldu. Ben ve çocuklarım savaştan dolayı şehirden ayrıldık. O anda sadece tek bir şey düşündüm. Ben, ailemi ve eşimi kaybettim ama çocuklarımı da kaybetmeyi göze alamam. İçimde hep bu korku ile yaşadım, o yüzden bulunduğum şehirden ayrılmak istedim. Suriye içerisinde bir kampa yerleştim.

Suriyeli kadınların yaşadığı en önemli sorunlardan birisi de Türkiye’ye göç yolculuğunda yaşadıkları sıkıntılardır. Kadınların göç yolculuğu ayrı bir belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Yolculuk esnasında nelerle karşılaşacaklarını bilmemektedirler. Örneğin, bu yolculukta hemen hemen bütün maddi birikimlerini kaybetmektedirler. Özellikle yasa dışı geçiş yapan kadınlar, ellerindeki paralarını insan kaçakçılara teslim etmeye mecbur kalmaktadırlar. Ayşe’nin göç hikâyesi buna bir örnek teşkil etmektedir:

Ben kararı aldığım andan itibaren direk bir kaçakçı ile görüştüm. Yanımda biraz altınım vardı. Miktarı söylediğimde o da tamam dedi. Ben sizi aradığımda gelirsiniz dedi. Ben de çocuklarımı ve kendimi hazırladım. Beni aradı ve onun olduğu yere gittim. Gittiğim yerde sadece kadınlar ve çocukları vardı. Bizi büyük bir kamyonun içine sakladı. Çok korkuyorduk. Kamyonun kasasında epeyce uzun süre kaldık. Birkaç köyden geçirdi bizi. Sonra indik ve kısa bir süre bir köyde kaldık. Her anımız bizim için çok korku doluydu. Daha sonra tekrar kamyona bindik. Bir süre sonra indik. Tel örgülerden sınırı geçeceğimizi söyledi. Sınıra kadar uzun süre yürüdük. Vardığımızda benden altınları aldı ve yanımda olan kadınlar da altınları ve mevcut paraları verdi. Paraları ve altınları alır almaz bizi bırakıp gitti. Biz de tel örgülerden geçmeye başladık. Benim elim yaralandı ve grubumuzda bulunan bir çocuğun daha ayağı yaralandı. Kaçakçı çok kötü birisiydi. Biz sınırdan geçtikten sonra nasıl ve nereye gideceğiz bilmiyorduk. Yürümeye başladık, çok yorulduk, sonra önümüze bir ana yol çıktı. Fakat nereye gideceğimiz bilmiyorduk. Karşımıza bir adam çıktı. Biz çok sevindik. Bizi Şanlıurfa’ya kadar getirdi.

Ayşe, Suriye'den Türkiye'ye yasa dışı yollarla giriş yapmıştır. Bir müddet sonra kendisi ve dört çocuğu Şanlıurfa Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne başvuruda bulunmuş ve geçici koruma kapsamına alınmıştır. Ancak Ayşe'nin geçici koruma kimlik belgesinde evli olduğu yazmaktadır. Çünkü kayıt esnasında kocasının kayıp veya ölü olduğuna dair herhangi bir belge sunamamıştır. Dolayısıyla Ayşe, resmiyette evli gözükmekte ancak eşiyle hiçbir temas kurulamamaktadır. Ayşe bu sorunu "Ben dul muyum evli miyim?" diye ifade ediyor ve yaşadığı sorunları şöyle dile getiriyordu:

Ben ve benim gibi kadınlar, eşlerimizin öldüğünü görmedik. Eşimin ölü olduğuna dair elimde herhangi bir belge veya kanıt yok. Sadece farklı farklı duyumlar alıyorum. Bazıları ölmüştür diye fikir yürütürken bazıları da hayır hapiste esir olabilir diyor. Bu durum benim için çok ama çok acı. Ben dul muyum, boşanmış bir kadın mıyım, yoksa hâlâ evli miyim? Bu durum belli değil. Eşim ile ilgili hiçbir bilgilim yok. Ben şu anda yeni bir hayat kuramam. Örneğin evlenemem. Herhangi bir derneğe yardım için müracaat etsem, bana daha fazla yardım edebilmeleri için eşimin öldüğünü kanıtlayan bir belge istiyorlar. Şu anda zaten Suriye'de savaştan dolayı hiç kimseye ölüm belgesi çıkartmıyorlar. Ölüm belgesi yoksa eşimin öldüğüne dair yemin etmemi istiyorlar. Ben bu konuda yemin edemem. Kocamın öldüğünü görmedim. Diyelim ki eşim yaşıyor umarım öyledir, peki ben dört çocukla nasıl geçineceğim?

Ayşe örneğinde görüldüğü üzere sınır ötesi zorunlu göçün ardından yeni hayatlarına uyum sağlamaya çalışan ve kayıp eşlerinden haber alamayan sığınmacı kadınlar, belirsizlikten ve bu durumun getirmiş olduğu sıkıntılardan dolayı çeşitli mağduriyetler yaşamaktadırlar. Konunun sadece Ayşe ile sınırlı müstesna bir durum olmadığı aşikârdır. Aynı durumda olan yüzlerce kadının olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla bu sorunun sosyal, psikolojik ve hukuksal boyutu detaylı araştırmalarla ele alınmalı ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmalıdır. Yapılacak bu çalışma sonuçlarına dayanarak karar alıcılar, sorunların çözümüne yönelik yeni politikalar üretmeli ve reformlarla sürdürülebilir kalıcı çözümler ortaya koymalıdır. Sivil toplumun saha tecrübesini ve üniversitelerin akademik bilgisini aktardığı sığınmacıya dokunacak, insani kaygı eşiklerini gözetmede hassas bir yaklaşımla yeni projeler üretilmelidir. Zira böyle bir dinamizmin yakalanması, uyum sürecinin çift yönlü olarak gelişmesi muhtemel tüm risklerden değilse de pek çoğundan korumak ve esnetilebilir stratejiler geliştirmek açısından büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2018). *İskarta hayatlar modernite ve safraları*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Agier, M. (2002). *Aux bords du monde, les refugies*. Flammarion. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
(2020). *Geçici koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 28.06.2020 tarihinde erişilmiştir.